The Great Eurocrash with Robert Peston – BBC 17 mei 2012

'Het doel van de Euro was mensen samenbrengen, maar de realiteit van vandaag is dat de Euro-elite die droom vernielt'. Daar zat ik in mijn luie zetel met een kommetje chips op de schoot. Het programma van de BBC-reporter Robert Peston beloofde vuurwerk. Uiteindelijk riep de documentaire 'The Great Eurocrash' vooral verontwaardiging op. Ik was prompt een indignado.

Risky business

De Euro wordt de meest riskante economische onderneming in de moderne geschiedenis genoemd. Wanneer je verneemt dat er al zeker 500 miljard in Griekenland werd gepompt, dat de Europeanen verarmen of dat een gerespecteerd econoom als Willem Buiter stelt dat 'de Euro leidde tot ongeziene en gevaarlijk hoge overheidstekorten in vredestijd' mag je wel van riskant spreken. Waarom werden totaal verschillende economische culturen gedwongen en gewrongen in het Europese harnas?

Symbool voor vrede

De auteur en econoom David Marsh wijst erop dat de Europese gedachte een kind van de Tweede Wereldoorlog is. Zo droomde Winston Churchill van een Verenigde Staten van Europa (zonder het V.K. welteverstaan) om het Frans-Duitse conflict te neutraliseren. Het is dan ook niet te verwonderen dat de Frans-Duitse as (en de landen errond) de motor waren van het Verdrag van Rome in 1957. Toen al speelde een gemeenschappelijke munt in het achterhoofd. In 1970 werd er voor het eerst openlijk nagedacht over één munt. De Luxemburgse premier Paul Werner ontvouwde in opdracht van Europa zijn plannen voor een Europese munteenheid. Maar de vooropgestelde einddatum van 1980 bleek onhaalbaar. Jacques Delors zou het plan-Werner later gebruiken als blauwdruk. In 1981 kwam François Mitterand aan de macht in Frankrijk. De man probeerde in W.O. II in totaal zesmaal te ontsnappen uit een Duits krijgsgevangenkamp. Bij zijn laatste, en gelukte, poging was hij getroffen door de hulp die hij ontving van Duitse omwonenden. Volgens oud-minister van Europese Zaken Elisabeth Guigou was deze herinnering belangrijk voor zijn toenadering tot Duitsland. Aan de overzijde van de Rijn kwam in 1982 Helmut Kohl aan de macht. De man groeide op aan de Duits-Franse grens en was in zijn familiaal leven getekend door de laatste oorlog. Zijn grote wens was een verankering van Duitsland in Europa. Beide politici stelden symbolische daden om de eenheid te benadrukken. Een eenheidsmunt kon de kers op de taart der symboliek worden. 'Maar Kohl en Mitterand kenden niets van economie. Ze noemden economen ietwat smalend technici', aldus nog Marsh. De val van de Muur bracht alles in een stroomversnelling. Mitterand wilde de eenmaking van de twee Duitse landen aanvaarden, op voorwaarde dat de Duitse regering mee zou gaan voor een Europese monetaire unie. Volgens Guigou zag Mitterand die muntunie als de eerste stap naar een politieke eenheid.

Splendid Isolation

Dat laatste punt klonk en klinkt als iets afschuwelijks voor de Britten. De Britse onderhandelaar voor het Verdrag van Maastricht (1992) lord Lamont vertelt hoe de Britten hun 'opt-out' bevochten aan de onderhandelingstafel. De Brit herinnert zich, duidelijk nog altijd geschokt, dat de Franse minister van financiën, Pierre Beregovoy, hem het volgende toevertrouwde: 'Mijn kinderen zullen in een politiek eengemaakt Europa leven.' Op zich is dit geen onlogische redenering. Voormalig financiënminister lord Lawson legt uit (overigens niet zonder weerzin): 'Er is geen monetaire unie mogelijk zonder fiscale unie. Je hebt geen fiscale unie zonder een minister van financiën. Daarvoor heb je een politieke unie nodig. Maar dat kan alleen wanneer de bevolking het daar mee eens is, en dat is niet het geval. Men heeft toen een arrogante beslissing genomen, omdat men het democratische veto gewoon naast zich neerlegde.' Volgens lord Lamont vertrouwde een prominent onderhandelaar hem toe, in het holst van de nacht bij een glas whisky, dat hij gelijk had in zijn protest, maar dat de zaak in ieder geval zou doorgaan. Kort na Maastricht kreeg de E.U. een eerste waarschuwingsschot op 'zwarte woensdag' (16/09/1992). Omdat de Europese munteenheden via het Europees Wisselkoersensysteem afhankelijk werden van de DMark zorgde dit voor een over evaluatie van onder meer het Britse Pond. Speculanten dwongen de Britse regering het Pond te devalueren en het systeem te verlaten. De Lire onderging hetzelfde lot.

Lak aan de regels

Duits economieprofessor Sinn herinnert eraan dat het aanvankelijk de bedoeling was dat landen een maximale schuldgraad van zestig procent mochten bezitten om deel te nemen aan de muntunie. Het zou voor een kleine, maar sterkere unie gezorgd hebben. Dat betekende dan wel een unie zonder Italië en dat kon men niet maken. Italië werd als stichtend lid en grote economie als te belangrijk beschouwd. Frankrijk wilde bovendien de Zuid-Europese landen in de muntunie hebben. Vandaar dat de bekende Maastrichtnorm van drie procent ontstond. Omdat Duitsland zelf moeite had om de strakke norm te behalen, ontstond er een zekere tolerantie omtrent de norm. Duitsland, gesteund door Frankrijk, gooide overigens zelf dit Stabiliteits- en Groeipact in 2003 overboord (tot grote ergernis van de flinke leerlingen in de klas). Het toenmalige hoofd van de Europese Centrale Bank, Jean-Claude Trichet, noemt dit 'een zwaarwichtig moment'. De man gelooft dat, indien dit niet was gebeurd, Europa er vandaag niet zo slecht had voorgestaan. Zo was de rem op publieke uitgaven en het aangaan van leningen weg. Een Italiaans economieprofessor, Gustavo Piga, onderzocht hoe de landen zich hielden aan de Maastrichtnorm. Hij ontdekte dat verschillende landen zich meester maakten in het omzeilen van de regel. Men leende bij banken om op korte termijn de norm te halen, maar die handelswijze leidde tot onfatsoenlijk hoge schulden op termijnen van tien tot vijftien jaar. Griekenland was hierin een 'heroïsche' koploper. Met de hulp van onder meer Goldman Sachs bedroog de Griekse overheid erop los. Dit was een tijdperk van goedkope schuld in

het hele Westen. Lenen was immers goedkoper geworden met de komst van de Euro. Zwakke landen werden beoordeeld a.d.h.v. de Duitse situatie en niet aan hun eigen werkelijkheid.

Gokkende conservatieven

In 1973 trad Ierland toe tot de unie. Op dat moment bezat het land nog volop een landbouweconomie en lag het gemiddelde inkomen zowat veertig procent onder het Europese gemiddelde. Het onafhankelijke Ierse parlementslid, Mick Wallace, omschrijft de Ierse houding in de jaren van de toetreding als volgt: 'De Ieren zijn, tegen de eigen aard, een gokkend volk. Hey, het is goedkoop geld, laten we er voor gaan.' Lange tijd werd Ierland beschouwd als het economische wonder van de E.U. Vandaag zit het land aan de grond. Zware saneringen en toenemende taksering drukken op het gemoed van de modale Ier. 'Wij zijn nogal conservatief. Wij gaan niet zo gemakkelijk de straat op', verklaart Wallace. Het Ierse protest uit zich onder meer in een massale weigering om de 'Household Tax' te betalen (zo'n vijf op zes gezinnen betalen niet). Tussen 1995 en 2007 zag het land haar vastgoedprijzen verdriedubbelen. Er werden meer huizen gebouwd dan in Engeland waar de bevolking dertien keer groter is. De vastgoedprijzen in Dublin waren op het hoogtepunt duurder dan in Londen. Hetzelfde verhaal zie je in Spanje. In de voornoemde periode bouwden de Spanjaarden vijf miljoen nieuwe woningen, terwijl er slecht 2,5 miljoen nieuwe gezinnen bijkwamen. Ook Italië en Griekenland leefden er op los. De economische groeijaren van begin 2000 verhulden de stijgende schulden.

Meltdown

Het eerste alarm kwam er met de meltdown van de Amerikaanse vastgoedmarkt. Dit trof vooral Amerikaanse en Britse banken en werd daarom door de EU-leiders afgedaan als een Angelsaksisch probleem. Terwijl de V.S. en het V.K. volop werkten aan de versteviging van de banksector deed de E.U. zo goed als niets. Maar plots trof de crisis ook de Unie. De Griekse staat gaf toe dat het tegen een tekort van 300 miljard aanzag, zo'n 129% van het B.N.P. en die schuld groeide met de dag. Hoewel het Maastrichtverdrag dit niet toelaat, stond de E.U. een borg toe voor de zieke staten. Hiervoor gebruikte men de regelgeving die opgesteld is voor staten getroffen door zware milieurampen. De E.U. herstelde de strenge normen die Frankrijk en Duitsland in 2003 aan hun laars lapten. In de herfst van 2011 kwam de Unie in een nog gevaarlijkere toestand. De Europese bankensector had een tekort aan liquide middelen. De sector kwam dicht bij het failliet. De kersverse E.C.B.-voorzitter Mario Draghi verraste de markt door de rente te verlagen tot een procent voor driejarige leningen. Dat diende niet alleen om de banken te redden, maar om de hele economie van haar nijpende armageddon te verlossen. Maar men geeft toe dat de meer dan een biljoen euro aan hierdoor vrijgekomen financiën uiteindelijk alleen maar tijd lijken te winnen. Buiter: 'We staan er nu nog nergens mee.'

Quid?

De E.U. heeft nood aan een diepgaande hervorming. De lidstaten moeten competitief worden en streven naar een goedkope export. Iers econoom David McWiliams vergelijkt met het Pond: ‘Wij hebben geen munteenheid. Jullie (de Britten) hebben er een. Je kan je munt drukken wanneer je in nood bent, wat jullie doen. Je kan devalueren, wat jullie doen. Dat is de essentie van een munteenheid. Die Euro heeft niets met ons te maken.’ Omdat individuele lidstaten inderdaad de opgesomde opties niet bezitten, gaat men voor het drukken van de kosten: snoeien in de uitgaven en lonen verlagen. De landen moeten binnen de Euro devalueren, maar dat is een pijnlijk proces. De voormalige bondskanselier Schröder voorzag dit al een decennium geleden. De Chinese en Indische concurrentie zorgden voor een totale ommezwaai in loon- en werkgelegenheidsbeleid in Duitsland. ‘Het kostte me mijn job,’ aldus Schröder, ‘maar Duitsland staat er vandaag het sterkste voor.’ In dezelfde periode van twaalf jaar steeg de kostprijs van een Ierse, Italiaanse, Spaanse of Griekse werknemer tussen de dertig à veertig procent in vergelijking met de Bondsrepubliek. Mick Wallace vergelijkt treffend: ‘Wexford Youth, onze voetbalclub, is geen partij tegen Bayern München.’ Volgens studies zou de levensstandaard in deze landen met 1/3 moeten zakken om te kunnen concurreren. Gemakkelijk gezegd, maar staalhard om zomaar uit te voeren.

Een centrale en politieke eenheid zou de Euro kunnen redden en de Duitse macht inperken. Die Duitse macht is iets wat Mitterand met zijn streven naar één munt ironisch genoeg wilde voorkomen. Maar de crisis toont pijnlijk aan dat Europa uiteendrijft op politiek als economisch vlak. Het programma eindigt met het openingscitaat. Ondertussen tikt ook de Spaanse tijdbom verder. Men staat voor de harde keuze: verarmen door harde E.U.- maatregelen of verarmen door de ondergang van de Euro. Ook de Britten zijn bang. Veertig procent van hun export ligt in de E.U. De ‘isolation’ is van oudsher een illusie.

Berlare, 20 mei 2012